

YOSHLAR O‘RTASIDA AXBOROTDAN FOYDALANISH MADANIYATI XUSUSIYATLARI

Norboyeva Mohigul Shavkat qizi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

E-mail: mohigulnorboyeva@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada yoshlar o‘rtasida axborotdan foydalanish xususiyatlari, axborot madaniyati masalasida olib borilgan tadqiqotlar tahlili, axborotlardan foydalanishda yosh chegarasi xususiyatlari haqida qarashlar bayon etilgan.

Kalit so‘zlar: yoshlar, axborot, axborot madaniyati, internet, ta’lim.

FEATURES OF A CULTURE OF INFORMATION USE BY YOUNG PEOPLE

Annotation. This article describes the characteristics of information use among young people, the analysis of research conducted on the issue of information culture, and views on the characteristics of the age limit in the use of information.

Key words: the youth, information, information culture, the Internet, education.

Yoshlarni bugungi kun rivojlangan texnologiyalar asri va axborot makonida zararli axborot hamda ijtimoiy xavfli ta’sirlardan himoya qilish ertangi kun garovi sifatida xizmat qiladi. Yoshlar orasida axborot madaniyatini rivojlantirish o‘z navbatida jamiyat siyosiy savodxonligi darajasiga ham yuqori darajada o‘zining ijobiy ta’sirini ko‘rsatishi tabiiydir. Insoniyat ertangi kuni uchun kurashar ekan bunda yosh avlodning munosib davomchi sifatida shakllanishi uchun har tomonlama chuqur islohotlar amalga oshirib borishi va bunda yoshlarning mas’ullik hissini ham shakllantirib borishi talab etiladi. Sababi yoshlar oldiga qo‘yilayotgan maqsadlar ularda qat’iy rioya qilinishi talab etiladigan iyeyorlarni ham yuzaga keltiradi.

Mavzu doirasida ilmiy ishlar ko‘plab olib borilgan bo‘lib, tadqiqotchilar mazkur masalaga bevosita ta‘sir o‘tkazuvchi turli yo‘nalish va holatlar bo‘yicha ilmiy izlanishlar olib borgan. Jumladan, rossiyalik olimlar G.T.Abitova, Ye.V.Xarunjayeva, O.A.Fedosova va boshqalar ilmiy tadqiqot ishlarida axborot madaniyati xususiyatlari, yuqori sinf o‘quvchilari psixologik xususiyatlari, yuqori sinf o‘quvchilaridagi axborotlardan foydalanish bo‘yicha mavjud muammo va kamchiliklar, ularning axborotlardan samarali va to‘g‘ri foydalanishi bo‘yicha tegishli yo‘riqnomalar ilmiy asoslar orqali ko‘rsatib o‘tilgan.

Shuningdek, mazkur mavzu doirasida o‘zbek olimlari N.M.Kodirov, N.S.Safayev, B.Xodjayev va M.Maxmudova hamda boshqalar mavzu doirasida ilmiy izlanishlar olib borgan bo‘lib, asosan axborot tasnifi, samarali va zararli axborotlar sinfini ajratib, o‘quvchilar uchun mos axborot makonini yaratish bo‘yicha tegishli tavsiya va ko‘rsatmalar keltirib o‘tishgan. M.U.Maxkamova esa texnika oliy ta‘lim muassasalarida talaba yoshlar o‘rtasida axborot madaniyatini shakllantirish asoslari bo‘yicha ilmiy olib borgan bo‘lib, unda asosan texnika yo‘nalishi talabalari tomonidan axborot madaniyati shakllantirilishi bo‘yicha ilmiy xulosalar chiqarilgan bo‘lib, bu o‘z navbatida axborot madaniyati bilan uzviy bog‘liq mavzu sifatida xulosalar o‘rganilib, tegishli ko‘rsatmalar orqali ilmiy ish shakllantirilishi maqsad qilib olingan.

Yoshlar ta‘lim tarbiyasi bo‘yicha qarashlar o‘z faoliyatida turli o‘zgarishlarga uchrab, bugungi kunda tayyor bilimlarni o‘zlashtirishdan ko‘ra o‘quvchi-yoshlarning intellektual qobiliyatini rivojlantirish, mustaqil fikrlash va qaror qabul qilish ko‘nikmasini shakllantirish obyektiv zaruriyatga aylandi. Axborotlashgan jamiyatda bolalar axborot madaniyati elektron o‘yinchoq, shaxsiy kompyuter yordamida shakllantirish zarur bo‘lib, axborot yo‘nalishi nazariy fanlarini o‘rganish bilan birga, kompyuter axborot texnologiyalariga yetarlicha vaqt ajratishi kerak. Sababi jamiyatdagi axborot bo‘ronidan mazkur jamiyat a‘zolari, ayniqsa, yoshlarni himoya qilish uchun axborot madaniyatini shakllantirish dolzarb muammo hisoblanadi.

“Axborot savodxonligi” tushunchasini birinchi marta P.Zurkovskiy XX asrning 70-yillarida ishlatgan bo‘lib, AQSH kutubxonalar uyushmasi 1989 yildan mazkur

masalani o‘rganib kelmoqda. Axborot savodxonligi bo‘yicha xorijiy mamlakatlarda standartlar ishlab chiqilib, unga ko‘ra, “O‘quvchilarning ta‘lim olishdagi axborot savodxonligi standartlari”ni kiritish mumkin. Unda 12 yillik ta‘lim tizimida tahsil olayotgan o‘quvchilar uchun o‘rnatilgan axborot savodxonligi standartlari belgilab berilgan. Mazkur meyorlarga muvofiq axborotdan foydalanish madaniyati shakllanib kelmoqda.

Yoshlarda axborot olish madaniyati shakllantirish quyidagilardan iborat:

- axborot olish va uni tasarruf etishda axborotning mazmun-mohiyatiga, uning haqiqiy ekanligi, qaysi omillarga asoslanganligi va qanday maqsadda tarqatilayotganligi g‘oyasiga asoslanganligiga e‘tibor qaratish;
- axborotni qanday natija berishi haqida aniq tasavvurga ega bo‘lish, uni tahlil qilish, ijobiy va salbiy tomonlarini aniqlab, so‘ngra muayyan bir xulosaga kelish;
- axborotga ongli, yuksak tafakkur bilan yondashish va uni kerak hollarda sintez qilish, salbiy fikrlarga qarshi, axloqiy-ruhiy sharoitlar yaratish;
- axborotda ijobiy fikrlarni jonlantirish, targ‘ib etishda milliy qadriyatlarga asoslanish. Bu ishni aniq tarixiy vaziyat bilan, rivojlantirish uchun davom etayotgan ichki va tashqi sharoitlar bilan muttasil bog‘lab olib borish;
- mavjud axborotlarda jamiyatdagi ilmiy g‘oyalarning xilma-xilligini saqlagan holda, fuqarolarning o‘z fikrini erkin ifoda etishi va uni himoya qilishga ziyon yoki tazyiq o‘tkazmaslik;
- yoshlarning axborot olish madaniyatini hisobga olib, undan samarali foydalanish, bajariladigan ishlarning ta‘sirchanligini puxta nazorat qilib turish orqali, jamiyatda mustahkam barqarorlik ta‘minlash.

Axborot iste‘moli, aniqrog‘i, ma‘naviy ehtiyojlarni qondirishga qaratilgan hodisa bo‘lib, xizmatlar iste‘moli o‘ziga xos shaklidir. Xususan, axborot konkret shaxs, ijtimoiy guruh, millat, jamiyat va davlat tomonidan iste‘mol qilinadiki, mazkur darajalarda iste‘mol jarayonlari bir-biridan farq qiladi. Shu sabab, yoshlardagi axborot iste‘moli uchun alohida axborot tizimi shakllantirilgan bo‘lib, O‘zyuyekistonda yoshlar uchun “Yosh turkistonchilar”, “Bolalar tovushi”, “Bolalar yo‘ldoshi”, “Bolalar dunyosi”, “O‘zgarish bolalari” bolalar nashrlari shakllanganligini misol qilishmiz

mumkin. Ammo shuning bilan axborot olamining chegaralanmasligi sabab yoshlar uchun barcha axborot olami ochiq bo‘lib, undan noto‘g‘ri foydalanish holatlari ham ko‘p uchramoqda.

Umuman yoshlar o‘rtasida axborotlardan foydalanish bugungi texnologiyalar davrida juda muhim bo‘lib, bu o‘z navbatida yoshlar o‘rtasida turli tahdidlar oldini olishda ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Mirziyoyev Sh.M.Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz.- T., O‘zbekiston: NMIU, 2016. 14-bet.
2. Abitova G.T. Formirovaniye osnov informatsionnoy kulturi detey starshego doshkolnogo vozrasta sredstvami sotsialno-kulturnoy deyatelnosti: Dis. ... kand. ped. nauk. – Sankt-Peterburg: 2015. – 220 s.
3. Xarunjayeva YE.V. Formirovaniye informatsionnoy kulturi starsheklassnikov na osnove integrativnogo podxoda: Avtoref. dis. ... kand. ped. nauk. – Kirov: 2003. – 20 s.
4. Fedosova O.A. Sotsialno-pedagogicheskiy aspekt formirovaniya informatsionnoy kulturi u starsheklassnikov: Avtoref. dis. ... kand. ped. nauk. – Moskva: 2005. – 28 s.
5. Kodirov N.M. O‘zbekiston yoshlarida axborot madaniyatini shakllantirishning ijtimoiy-falsafiy tahlili.: Avtoref. dis. ... f.f.b.f.d.. – Samarqand, 2021. – 49 s.
6. Safayev N.S. Psixologicheskiye osobennosti natsionalnogo samosoznaniya studencheskoy molodeji.: Avtoref. dis. ... doktora psix. nauk. – Tashkent: NUU, 2005. – 38 s.
7. Begimkulov U.SH. Pedagogik ta’lim zamonoviy axborot texnologiyalarni joriy etishining ilmiy-nazariy asoslari. – Toshkent: Fan, 2007. –143 b.
8. O‘quvchi-yoshlarda axborot iste’moli madaniyatini rivojlantirish texnologiyasi / B.Xodjayev, M.Maxmudova – Toshkent: «Tafakkur qanoti», 2016. – 80 b.
9. Umarov B., Axmedova M.. Ochiq axborot tizimlarida axborot-psixologik xavfsizlik: o‘quv qo‘llanma / Toshkent. Chashma Print, 2013. - 20 b.